

**СПЕЦЫФІКА МАТЫВАЦЫІ НАВУЧЭНЦАЎ
РАСІЙСКИХ УНІВЕРСІТЭТАЎ ПРЫ ВЫБАРЫ
БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ Ў ЯКАСЦІ ДРУГОЙ ЗАМЕЖНАЙ
(НА ПРЫКЛАДЗЕ ГІСТАРЫЧНАГА ФАКУЛЬТЭТА МДУ
ІМЯ М. В. ЛАМАНОСАВА)**

Вывучэнне замежных моў студэнтамі-гісторыкамі традыцыйна з’яўляецца ў Расіі адным з прыярытэтаў развіцця гістарычнай універсітэцкай адукацыі. На гістарычным факультэце МДУ імя М.В. Ламаносава на гэты напрамак заўсёды звярталі асаблівую ўвагу.

Адначасова з адкрыццём гістарычнага факультэта ў 1934 годзе, тут былі створаны камісіі па вывучэнню замежных моў і старажытных моў. Сёння ў базавую частку вучэбных курсаў уваходзіць адна замежная і адна старажытная мовы.

Базавая замежная мова можа быць (на выбар навучэнца) англійскай, іспанскай, італьянскай, нямецкай ці французскай. Студэнты бакалаўрыяту вывучаюць яе на працягу двух гадоў, у магістратуры і аспірантуры – па адным годзе. Вучэбную нагрузку па гэтым напрамку цалкам выконвае кафедра замежных моў, якая ў якасці штатнай структуры існуе на гістарычным факультэце МДУ імя М.В. Ламаносава з 1965 года. За мінулыя 50 год ёю кіравалі такія вядомыя навукоўцы і метадысты, як кандыдат педагагічных навук Я.А. Бондзі, доктар філалагічных навук, прафесар С.Р. Тэр-Мінасава, зараз кафедру ўзначальвае доктар філалагічных навук, прафесар В.У. Раеўская. На сённяшні дзень кафедра налічвае 54 супрацоўнікі.

Абавязковай для вывучэння старажытнай мовай на гістарычным факультэце МДУ з’яўляецца лацінская мова, яе вывучаюць на працягу першага курса бакалаўрыяту. Кафедра старажытных моў, якая забяспечвае выкладанне лацінскай мовы для ўсіх студэнтаў факультэта, у якасці асобнай штатнай структуры існуе на гістарычным факультэце з 1937 года.

Пачынаючы з трэцяга года навучання, у бакалаўраў, якія здалі іспыт па базавай замежнай мове на “выдатна”, ёсць магчымасць абраць для вывучэння другую замежную мову з тых, якія выкладаюцца на кафедрах замежных моў.

Апроч таго, гістарычны факультэт МДУ прапануе студэнтам для вывучэння ў якасці другой замежнай мовы рэдкія і старажытныя мовы, якія могуць спатрэбіцца пры паглыбленым вывучэнні той ці іншай навуковай праблематыкі.

Так, рэсурсы кафедры старажытных моў прапануюць студэнтам вывучаць лацінскую мову, старажытнагрэчаскую, старажытную ірландскую, старажытную яўрэйскую мовы, калі яны з’яўляюцца неабходнымі для працы з гістарычнымі крыніцамі ў арыгінале.

Таксама на гістарычным факультэце МДУ ў студэнтаў ёсць магчымасць вывучаць такія рэдкія старажытныя мовы, як егіпецкая, мова

майя, сярэднявечную лаціну і грэчаскую мову візантыйскага часу, у тым выпадку, калі гэтыя мовы з'яўляюцца неабходнымі для напісання навуковай працы. Гэтыя мовы выкладаюць у якасці спецкурсаў штатныя супрацоўнікі кафедраў гісторыі старажытнага свету і гісторыі сярэдніх вякоў.

Традыцыйна на гістарычным факультэце МДУ лічыцца неабходным для гісторыка [5] валодаць мовай краіны, якую ён вывучае. Таму ў адпаведнасці з вучэбным планам разам з паглыбленым вывучэннем гісторыі краіны студэнты абавязкова вывучаюць яе мову.

На кафедры гісторыі паўднёвых і заходніх славян, якая была заснавана на гістарычным факультэце МДУ ў 1939 годзе па ініцыятыве прафесара У.І. Пічэты, на дадзены момант выкладаюцца балгарская, польская, сербска-харвацкая, чэшская мовы.

У 2004 годзе па ініцыятыве кіраўніка факультэта, акадэміка РАН, прафесара С.П. Карпава на гістарычным факультэце МДУ пачала працаваць першая ў Расіі кафедра гісторыі краін блізкага замежжа. Менавіта супрацоўнікамі гэтай кафедры быў сфарміраваны асобны напрамак вучэбнай і навуковай працы на факультэце – мовы краін блізкага замежжа ў якасці другой замежнай мовы.

Да цяперашняга часу ў межах кафедры сфарміраваўся самастойны напрамак – гісторыя Беларусі, якім кіруе дацэнт кафедры і кіраўнік лабараторыі гісторыі дыяспар А.В. Солапава. Яна спецыялізуецца на вывучэнні гісторыі Беларусі і беларускай дыяспары, курыруе развіццё расійска-беларускага вучэбна-навуковага супрацоўніцтва.

На сённяшні момант студэнтам кафедры гісторыі краін блізкага замежжа прапануюцца для вывучэння азербайджанская, армянская, беларуская, грузінская, латышская, украінская мовы. У адпаведнасці з вучэбным планам, гэтыя мовы з'яўляюцца абавязковай дысцыплінай для навучэнцаў – бакалаўраў і магістрантаў, якія абралі ў якасці профілю навуковай дзейнасці гісторыю адпаведнай краіны. З 2016 года на гістарычным факультэце МДУ дзейнічае праграма магістратуры “Гісторыя дыяспар”, у межах якой таксама абавязковым з'яўляецца вывучэнне мовы дыяспары [4]. Аб'ём аўдыторнай нагрузкі моўных вучэбных курсаў складае 228 акадэмічных гадзін і размеркаваны на 4 семестры.

Такім чынам, сёння на гістарычным факультэце МДУ імя М.В. Ламаносава актыўна працуюць асобныя кафедры замежных і старажытных моў, метадычна- і практыка-арыентаваныя, у першую чаргу, на навучанне замежным мовам менавіта гісторыкаў, што з'яўляецца беспрэцэдэнтным па сваёй сутнасці. Сярод супрацоўнікаў гэтых кафедраў – дактары і кандыдаты філалагічных навук, а таксама гісторыкі, якія маюць значны вопыт у працы з канкрэтнымі замежнымі мовамі ў гістарычнай тэматыцы.

Гэта забяспечвае якасную моўную падрыхтоўку навучэнцаў з улікам прафесійнага напрамку, асаблівасцей канкрэтнай навуковай тэмы. Так, супрацоўнікамі кафедры замежных моў падчас яе існавання былі

надрукаваны сотні вучэбных і вучэбна-метадычных дапаможнікаў па замежных мовах для гісторыкаў, этнолагаў, мастацтвазнаўцаў і навучэнцаў іншых аддзяленняў гістарычнага факультэта. Апроч таго, велізарны практычны вопыт назапашаны штатнымі супрацоўнікамі факультэта, якія выкладаюць мовы краін, гісторыю якіх вывучаюць на розных кафедрах.

У лютым 2016 года кафедру замежных моў узначаліла доктар філалагічных навук В.У. Раеўская. Па яе ініцыятыве з мэтай абагульнення, абмену вопытам, узаемадзеяння ў справе распрацоўкі метадычных рэкамендацый, у маі 2016 года на гістарычным факультэце МДУ была створана Метадычная камісія па замежных мовах.

Адной з першых задач Камісіі паўстала сістэматызацыя інфармацыі аб ўсіх замежных мовах, якія выкладаюцца штатнымі супрацоўнікамі факультэта. Частка гэтай інфармацыі прэзентуецца ў гэтым дакладзе.

Наступным вялікім этапам працы Метадычнай камісіі па замежных мовах будзе правядзенне ў красавіку 2017 года навуковай канферэнцыі “Замежныя мовы на гістаычных факультэтах класічных універсітэтаў”. Нашы калегі вельмі зацікаўлены ў міжнародным удзеле, бо гэта дае магчымасці больш шырокага ўзаемадзеяння, абмену метадычным вопытам і напрацоўкамі. Таму на пасяджэнні Метадычнай камісіі мне, як яе сакратару і члену было даручана запрасіць супрацоўнікаў філалагічнага факультэта БДУ і ўдзельнікаў VIII Міжнароднай навуковай канферэнцыі “Мова-літаратура-культура” да ўдзелу ў гэтым навуковым форуме.

Беларуская мова, у якасці мовы, абавязковай для вывучэння студэнтамі, якія абралі гісторыю Беларусі і беларускай дыяспары як навуковую галіну, выкладаецца на гістарычным факультэце МДУ з 2004 года. У адпаведнасці са Статутам Маскоўскага ўніверсітэта студэнтам дазволена вольнае наведванне заняткаў, таму, акрамя студэнтаў кафедры, у моўныя групы па ўзгадненні з намеснікам дэкана па вучэбнай рабоце і з выкладчыкам, могуць запісвацца навучэнцы іншых кафедраў і факультэтаў. Зацікаўленасць студэнтаў універсітэта ў вывучэнні моў краін блізкага замежжа дазволіла прасачыць спецыфіку матывацыі студэнтаў пры выбары гэтых вучэбных курсаў.

У чэрвені-жніўні 2016 года было праведзена апытанне студэнтаў дзвюх груп, якія вывучаюць беларускую мову на гістарычным факультэце МДУ (усяго 15 чалавек). Апытанне праводзілася ў фармаце фармалізаванага інтэрв’ю на ўмовах ананімнасці. Пры гэтым частка рэспандэнтаў адзначыла, што беларуская мова для іх не з’яўляецца абавязковым прадметам.

Сярод адказаў на пытанне “Што Вас прываблівае ў беларускай мове”, студэнты адказвалі: “меладычнасць і прыгажосць мовы”, “магчымасць глыбей спазнаць беларускую культуру”, “яе асаблівасці, багатая гісторыя”.

Выбіраючы з прапанаваных варыянтаў адказу на пытанне “Ці цікавіць Вас гісторыя / культура Беларусі”, 9 рэспандэнтаў спыніліся на адказе “так, цікавіць, спецыялізуюся па ёй”, 6 удзельнікаў апытання таксама адзначылі, што іх больш цікавяць працэсы, якія адбываюцца ў сучаснай Беларусі.

“Цікавіць у межах агульнага развіцця” адказалі 3 навучэнцы. Адказ “так, цікавіць, шмат ведаю пра яе ад сям’і/сяброў” выбралі 3 рэспандэнты.

Астатнія пытанні мелі адкрытую форму адказу. На пытанне “Чаму, на Ваш погляд, важна вывучаць беларускую мову”, навучэнцы адказвалі: “гэта частка беларускай культуры і самасвядомасці”, “цікавая мова”, “бо важна быць развітым рознабакова”.

Пры гэтым, адказваючы на пытанне, для чаго менавіта яны вывучаюць беларускую мову, 12 рэспандэнтаў адказалі “ў даследчыцкіх мэтах / неабходна для навуковай працы”, 1 з рэспандэнтаў збіраецца “выкарыстоўваць беларускую пры неабходнасці ў штодзённай і прафесійнай навуковай і вучэбнай дзейнасці”.

Адказваючы на наступнае пытанне “Як, дзе Вы збіраецеся выкарыстоўваць беларускую мову”, гэты ж удзельнік апытання падкрэсліў, што “плануе выкарыстоўваць беларускую, каб чытаць матэрыялы, а таксама ў штодзённым прафесійным жыцці – магчыма, пры навучанні ў Беларусі”. Яшчэ 10 рэспандэнтаў адказалі, што збіраюцца выкарыстоўваць беларускую мову для працы з першакрыніцамі і літаратурай у сваёй навуковай дзейнасці.

У працэсе аналізу матэрыялаў апытання заўважаецца, што студэнтаў, якія выбіраюць беларускую мову ў якасці другой замежнай, у першую чаргу, цікавіць практычнае выкарыстанне мовы, магчымасці чаго яны бачаць у рэалізацыі сваіх навуковых мэтаў (сярод рэспандэнтаў, якія выказваюць гэтую думку, былі студэнты іншых кафедраў гістарычнага факультэта, для якіх вывучэнне беларускай мовы не з’яўляецца абавязковым), а таксама пры навучанні ў Беларусі.

Для рэспандэнтаў-навучэнцаў гістарычнага факультэта МДУ імя М.В. Ламаносава відавочна, што беларуская мова з’яўляецца неад’емнай часткай культуры народа і гісторыі краіны даследавання – Рэспублікі Беларусь.

Літаратура

1. Матэрыялы апытання, якое праводзілася сярод навучэнцаў гістарычнага факультэта МДУ імя М.В. Ламаносава ў чэрвені-жніўні 2016 года.
2. Исторический факультет Московского государственного университета имени М.В. Ломоносова / Под ред. С.П. Карпова. – М.: Параллели, 2009. – 168 с.
3. Летопись Московского университета. Исторический факультет. – 2-е изд., доп. / Под общ. ред. акад. РАН, проф. С.П. Карпова. – М.: Издательство Московского университета, 2014. – 528 с.
4. Солопова О. В. Особенности становления новейших диаспор в странах ближнего зарубежья (на примере российских белорусов) // Многоликий и беспокойный славянский мир: Научный сборник в честь 50-летия Юрия Аркадьевича Борисёнка / Под ред. Г. Ф. Матвеев. — Т. 11 из Историки-слависты МГУ. — Издатель Степаненко Москва, 2016. — С. 610–635.
5. Тучков И.И. Как попасть в историю // СОЮЗ. Беларусь-Россия, №752.